

- Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : [монографія] / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
- Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України: [монографія] / А.І. Сухоруков. – К. : НІПІБ, 2005. – 140 с.
- Юрій С.І., Федосов В.М., Алексеєнко Л.М. та ін. Фінанси : [підручник] / [С.І. Юрій, В.М. Федосов, Л.М. Алексеєнко та ін.]; за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
- Михайлюк В.В. Еволюція поняття фінансова безпека держави в глобальних умовах розвитку / В.В. Михайлюк // Ефективна економіка. – 2014. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3359>.
- Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/_doc2.nsf/link1/ME07222.html.
- Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/_doc2.nsf/link1/ME131588.html.
- Іщенко В.В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С. 35–40.
- Іванов Ю.Б. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення / Ю.Б. Іванов, Ю.В. Березна // Економіка розвитку. – 2010. – № 2(54). – С. 9–11.
- Виклюк М.І. Податкова безпека: дуалістичність економічної природи трактування змісту основних характеристик / М.І. Виклюк, В.В. Герасик // Інноваційна економіка – 2013. – № 5. – С. 242–246.
- Петренко Л.М. Податкова безпека як складова фінансової безпеки держави / Л.М. Петренко // Моделювання та інформаційні системи в економіці: зб. наук. праць ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. ред. В.К. Галіцин. – 2012. – Вип. 86. – С. 89–98.
- Тимошенко О.В. Методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки держави / О.В. Тимошенко // Бізнесінформ – 2014. – № 6. – С. 32–37.
- Захарова Е.А. Налоговая безопасность. Критерии ее оценки / Е.А. Захарова // Вестник Белорусского государственного экономического университета. – 2011. – № 6. – С. 63–68.
- Баранецька О. Національні інтереси України в сфері фінансової безпеки / О. Баранецька, В. Мартинюк // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 83–87.
- Цимбалюк І.О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави / І.О. Цимбалюк ; за заг. ред. О.В. Кендюхова // Стратегічне управління національним економічним розвитком : [монографія] : в 2-х т. Т. 2. – Донецьк : ДВНЗ «ДонНТ», 2013. – 392 с.

УДК 332.1

Манн Р.В.
доктор економічних наук
Черкаського державного технологічного університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

У статті розглянуто складові фінансових ресурсів регіону, поняття фінансового потенціалу. Визначено фінансовий потенціал в системі забезпечення фінансового управління регіону з позиції внутрішньої та зовнішньої складових. Наведено концептуальні засади щодо управління фінансовим потенціалом та його перспективні цілі щодо подальшого ефективного функціонування.

Ключові слова: фінанси, потенціал, бюджет, управління, розвиток.

Манн Р.В. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ РЕГИОНА

В статье рассмотрены составляющие финансовых ресурсов региона, понятие финансового потенциала. Определен финансовый потенциал в системе обеспечения финансового управления региона с позиции внутренней и внешней составляющих. Приведены концептуальные основы управления финансовым потенциалом и его перспективные цели по дальнейшему эффективному функционированию.

Ключевые слова: финансы, потенциал, бюджет, управление, развитие.

Mann R.V. CONCEPTUAL BASIS FOR THE FINANCIAL POTENTIAL OF THE REGION

The article deals with the financial resources of the region, the concept of financial capability. Defined financial potential in the system of financial management positions with the region's domestic and foreign component. Conceptual principles for the management of its financial potential and promising targets for further effective operation.

Keywords: finance, potential, budget, management, development.

Постановка проблеми. В умовах після кризового відновлення економіки важливим завданням нової регіональної політики стає формування ефективних регіональних соціально-економічних систем, усунення соціально-економічних диспропорцій, в першу чергу за рахунок стійких фінансових можливостей, залучення регіонів до міжнародної співпраці тощо. В цьому контексті посилюється роль регіональних фінансів, а питання ефективного управління фінансовим потенціалом, нарощення фінансових можливостей регіону та підвищення ефективності використання наявних ресурсів та резервів набувають особливої значущості.

На сьогоднішній день та у перспективі фінансовий потенціал набуває все більшого значення, адже саме він визначатиме у найближчому майбутньому

стан економіки регіону, держави, а також посідає одне із чільних місць серед державних пріоритетів, впливатиме на фінансову регіональну та державну політику, тому дослідження полягає у пошуку рушійних факторів ефективного управління фінансовим потенціалом регіону та виявлення умов, що на них впливають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дослідження сутності фінансового потенціалу регіону та механізмів його формування і використання є сферою наукових досліджень таких вчених, як І. Бритченко, Н. Краснокутська, Л. Федулова, П. Сгорова, П. Комарецька, Ю. Сердюк-Копчекчі.

Мета статті – систематизація наявних підходів до управління фінансовим потенціалом регіону, а

також формування концептуальних засад ефективного управління фінансовим потенціалом регіону.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток регіонів прямо залежить від достатності та цілеспрямованості фінансових ресурсів, тому важливим є визначення певних та необхідних груп фінансових ресурсів, які можуть бути використані з метою їх ефективного призначення.

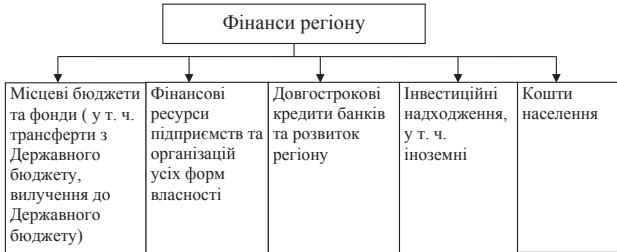

Рис. 1. Складові фінансових ресурсів регіону

Фінансові ресурси регіону включають до свого складу усі місцеві бюджети й фонди; ресурси підприємств та організацій усіх форм власності, крім фінансових посередників; довгострокові кредити банківських установ на розвиток господарського комплексу регіону; інвестиції з-за меж території; кошти населення, тому розробку основних концептуальних засад щодо управління фінансовим потенціалом необхідно здійснювати, враховуючи існуючі групи фінансових ресурсів регіону.

Таким чином, основним завданням регіональних та місцевих органів влади в частині фінансового забезпечення регіону слід визначити ефективне управління власними та залученими централізованими та децентралізованими фінансовими ресурсами з метою забезпечення розвитку регіону, задоволення потреб

та інтересів бізнесу і населення. При цьому в умовах існуючої обмеженості зовнішніх фінансових ресурсів важливою виступає спроможність якнайефективніше використати власний фінансовий потенціал.

Більшість наукових шкіл визначають фінансовий потенціал регіону з позиції ресурсного підходу, тобто як загальний обсяг фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні територіальної громади і можуть бути використані для реалізації покладених на неї функцій [1].

Для окремих науковців фінансовий потенціал визначається як «фінансова незалежність підприємства, його фінансова стійкість і кредитоспроможність» [2].

Місце фінансового потенціалу в системі фінансового забезпечення розвитку регіону наведено на рис. 1.

Тобто, використовуючи наявні внутрішні складові у системі фінансового управління та поєднуючи їх із можливостями зовнішнього середовища, можна сприяти ефективному відтворенню фінансового потенціалу регіону. При цьому наявний фінансовий потенціал формує передумови розробки концептуальних засад в управлінні фінансовим потенціалом регіону, які виявляються у прагненні та спроможності фінансів регіону до саморозвитку, ефективному використанні фінансових зв'язків та потенціалу усієї фінансованої системи, а також сприятні до фінансової забезпеченості регіону.

Концептуальні засади управління фінансовим потенціалом регіону зводяться до наступного алгоритму:

- оцінка фінансового потенціалу у розрізі його кількісних і якісних складових;
- аналіз отриманих результатів та виявлення на основі нього проблемних сфер;
- розробка системи заходів щодо розв'язання виявлених проблем;
- коригування і удосконалення системи управлінських рішень;
- аналіз ефективності реалізованих заходів;
- практична реалізація розроблених заходів [4–6].

При цьому об'єктами управління фінансовим потенціалом виступають бюджетний, ощадний, кредитний, інвестиційний потенціали, які здійснюються податковими органами, органами місцевої влади, НБУ, управлінням ДКСУ.

Оцінка фінансового потенціалу повинна здійснюватись системно та різнобічно. Головним чинником формування фінансового потенціалу виступає фінансовий стан підприємств регіону як результат його господарської діяльності. Узагальнення літературних джерел свідчить, що існують три концептуальні підходи до методики оцінки потенціалу:

- ресурсний, який розглядає його як певний досягнутий рівень наявних фінансових ресурсів або як сукупність та комбінацію останніх і джерел їх формування;
- результативний, що визначає фінансовий потенціал підприємств за спроможністю генерувати певний обсяг чи рівень позитивного результату;
- результативно-ресурсний, який у різних варіаціях комбінує методичні інструменти обох попередніх концептуальних підходів [7].

Існує значна кількість обґрунтованих методів розрахунку фінансового потенціалу: вартісної оцінки його елементів (нормативний (індикативний), індексний, ресурсно-регресійний), пріоритетної оцінки ресурсів тощо. Для кожного методу притаманні як позитивні, так і негативні сторони залежно від об'єкту дослідження умов його діяльності.

Рис. 2. Фінансовий потенціал в системі забезпечення фінансового управління регіону [3]

З позиції кількісної оцінки фінансового потенціалу регіону доцільною є інтеграція існуючих підходів до його структурування, що дозволяє збільшити рівень прозорості та доступності розробленого алгоритму.

Досліджуючи питання фінансового забезпечення регіону у контексті їх динамічного розвитку, необхідно акцентувати увагу на наявних проблемах формування фінансового потенціалу. Це:

- дефіцит банківських кредитів для регіону;
- нерозвиненість альтернативних джерел фінансування;
- відсутність прозорості структури управління фінансами регіону;
- неефективна бюджетна підтримка структурних змін тощо.

Розв'язання зазначених проблем дає змогу розробити систему заходів щодо управління фінансовим потенціалом регіону. При цьому мають бути визначені дієві перспективні цілі фінансового потенціалу та механізми їх реалізації. Такі підходи мають включати:

- характеристику усіх складових фінансового потенціалу регіону;
- визначення критеріїв і параметрів, які характеризують регіональні інтереси;
- формування інституційних перетворень і необхідних механізмів, що усувають або пом'якшують вплив факторів, що підривають фінансову стійкість (стабільність) особи, домашнього господарства, верств населення, господарюючих суб'єктів, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства в цілому;

- систему конкретних заходів, спрямованих на реалізацію намічених цілей, яка включає способи збільшення фінансових можливостей країни [8].

Ефективність використання фінансового потенціалу регіону може бути забезпечена шляхом якісного управління фінансовими ресурсами. Комплексна система управління фінансовим потенціалом повинна включати як підсистему управління формуванням, так і підсистему управління використанням потенціалу.

Фінансовий потенціал визначає можливості регіону у самофінансуванні, а також характеризує можливості у найефективнішому використанні власних, позикових та залучених коштів, тому важливою умовою управління фінансовим потенціалом є інтеграція спрямування фінансових ресурсів усіх учасників регіональних процесів.

Наступним важливим фактором є правильна концентрація фінансових ресурсів. Адже правильність вибору пріоритетів дозволить уникнути додаткових витрат коштів, сприятиме забезпеченню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств і, як наслідок – забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

Ще один важливий фактор – зростаюча динаміка ринкової вартості, тобто капіталізація, яка є важливим критерієм ефективного використання фінансового потенціалу регіону.

Система управління фінансовим потенціалом території повинна базуватись на таких взаємозалежних і взаємообумовлених принципах, що дають змогу досягнути максимальної ефективності використання наявного потенціалу та якомога більшого залучення невикористаного потенціалу з метою забезпечення сталості соціально-економічного розвитку території як елемента національної економіки:

- принцип системності та комплексності;

- принцип цільової спрямованості на досягнення фінансової самодостатності;

- принцип синхронності розвитку всіх рівнів економічної системи регіону;

- принцип адаптації до змін зовнішнього середовища;

- принцип стратегічної гнучкості;

- принцип акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів [9].

Таким чином, для виконання вимог оптимальності та системності під час управління фінансовим потенціалом регіону необхідно дотримуватись всіх основних принципів оптимізованого управління та оцінювати не лише окремі коефіцієнти, але й їх співвідношення, структуру, що дасть змогу виявити слабкі та сильні сторони та вчасно попередити можливі загрози.

Для поліпшення управління фінансовим потенціалом регіону регіональні стратегії розвитку повинні включати напрями зміцнення і розширення ресурсної бази, оскільки саме забезпеченість регіону достатніми фінансовими ресурсами і спрямованість стратегії його розвитку на посилення фінансової сталості є запорукою його конкурентоспроможності і інвестиційної привабливості, а відтак, призведе до збільшення рівня фінансового потенціалу регіону.

Необхідність системного підходу до регулювання регіонального розвитку фінансів підтверджується і світовим досвідом у цій сфері, зокрема, в країнах – членах ЄС. Саме вони сьогодні демонструють приклади успішного розв'язання проблем регіональних дисбалансів в межах інтеграційного об'єднання. При цьому базовими принципами фінансового забезпечення регіональної політики є в першу чергу власний фінансовий потенціал і застосування механізмів фінансового вирівнювання за доходами регіонів, а не за видатками (що є на сьогодні в Україні).

Висновки. Зважена і науково обґрунтована система управління фінансовим потенціалом регіону є передумовою подолання кризи місцевих фінансів в Україні. Зростання стійкості та безпеки фінансів регіону можливе за умови зростання частки власних доходів та зниженням залежності від зовнішніх джерел фінансування. З точки зору управління ефективність функціонування регіональної фінансової системи залежить від рівня її самостійності, спроможності регіональної фінансової системи забезпечувати фінансову збалансованість грошових потоків, здатності забезпечити його економічний саморозвиток та фінансову безпеку. Тому удосконалення управління фінансовим потенціалом у контексті соціально-економічного розвитку регіону має здійснюватись на основі таких першочергових завдань:

- раціональне та ефективне використання власного фінансового потенціалу;

- пошук ефективних джерел фінансування;

- фінансове забезпечення стратегічних рішень;

- підвищення ефективності фінансового управління регіону.

Таким чином, пріоритетом соціально-економічного розвитку регіонів на сучасному етапі становлення країни має стати підвищення фінансового самозабезпечення та посилення власних конкурентних переваг, а прийняття найважливіших управлінських рішень і побудова фінансового механізму на рівні регіонів вимагає мобілізації та ефективного використання усього фінансового потенціалу регіону. При цьому важливими принципами проведення системних перетворень регіонального розвитку в Україні має стати врахування фінансових можли-

ностей різних регіонів, повноцінний аналіз ефективності регіональних фінансів, досягнення фінансової самодостатності територіальних громад та зміцнення фінансової спроможності регіонів. Саме фінансова спроможність є основою для забезпечення якісного виконання органами місцевого самоврядування своїх повноважень та одним із найважливіших засобів припинення втручання в діяльність місцевої влади інших суб'єктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кузнецова О.В. Системная диагностика экономики региона / О.В. Кузнецова, А.В. Кузнецов. – М. : КомКнига, 2006. – 232 с.
2. Лобанова Е.Н. Финансовый Менеджер / Е.Н. Лобанова, М.А. Лимитовский. – М. : ДеКА, 2000. – 400 с.
3. Бадіда М.П., Жук І.І. Концептуальні засади фінансового забезпечення реалізації регіональної політики / М.П. Бадіда, І.І. Жук // Бізнесінформ. – Харків. – 2014. – № 4. – С. 41.
4. Васильева М.В. Роль баланса финансовых ресурсов региона в реализации эффективной финансовой политики / М.В. Васильева // Фундаментальные исследования. – 2006. – № 7. – С. 54–56.
5. Ставнича М.М. Взаємозв'язок понять фінансового та бюджетного потенціалу регіону в процесі реалізації державної регіональної фінансової політики / М.М. Ставнича, О.Я. Тарасенко // Економіка і регіон. – 2010. – № 1(24). – С. 110–114.
6. Сидоров А.А. Модели оценки социально-экономического развития муниципальных образований / А.А. Сидоров, М.П. Силич // Доклады ТУСУРа. – 2007. – № 2(16). – С. 221–228.
7. П.А. Стецюк. Методичні аспекти оцінки фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств / П.А. Стецюк // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2009. – № 1. – С. 14.
8. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення : автореф. дис. ... д. е. н. : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О.І. Барановський ; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2000. – 36 с.
9. Карпінський Б. Концепція оптимізованої системи управління фінансовим потенціалом території / Б. Карпінський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.3. – С. 335.

УДК 369.041

Насібова О.В.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті розглянуто склад та проаналізовано динаміку і структуру пенсійних видатків в Україні за 2007–2014 рр. Проведено оцінку видаткової частини бюджету Пенсійного фонду України. Виявлені основні проблеми та недоліки при здійсненні фінансового забезпечення державних пенсійних зобов'язань.

Ключові слова: видатки Пенсійного фонду України, пенсія, пенсійні зобов'язання, фінансове забезпечення пенсійних виплат, дефіцит Пенсійного фонду, коефіцієнт заміщення.

Nasibova O.V. ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПЕНСИОННЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье рассмотрен состав и проанализирована динамика и структура пенсионных расходов в Украине. Проведена оценка расходной части бюджета Пенсионного фонда Украины. Выявлены основные проблемы и недостатки при осуществлении финансового обеспечения государственных пенсионных обязательств.

Ключевые слова: расходы Пенсионного фонда Украины, пенсия, пенсионные обязательства, финансовое обеспечение пенсионных выплат, дефицит Пенсионного фонда, коэффициент замещения.

Nasibova O.V. FINANCIAL PROVIDING OF GOVERNMENT PENSION RESPONSIBILITIES IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION ECONOMY

Composition is considered and a dynamics and structure of pension charges are analyzed in Ukraine. The evaluation of the expenditure budget of the Pension Fund of Ukraine. The deduced basic problems and defects are during realization of the financial providing of government pension responsibilities.

Keywords: charges of pension fund of Ukraine, pension, pension obligations, financial providing of pension payments, deficit of pension fund, coefficient of substitution.

Постановка проблеми. Здійснення швидкої та ефективної трансформації соціально-економічних процесів в Україні, згідно принципів сталого розвитку, зумовлюють потребу в постійному підвищенні обґрунтованості, ефективності і прозорості видатків солідарного рівня пенсійної системи на тлі підвищення ролі пенсійного забезпечення як складової системи соціального захисту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних фахівців значний внесок у дослідження вищезазначеної проблематики зробили Л. Баран-

ник [1], Б. Зайчук, О. Коваль, О. Корніюк, О. Кириленко [2], М. Лазебна, В. Мельничук [3], Л. Омелянович, В. Рудик [8], Л. Фурдичко [9], Л. Якимова [10] та ін. Пенсійному забезпеченню присвятили свої праці такі зарубіжні вчені, як А. Карімуллін, С. Клейн, В. Логінова, О. Михаленко, Г. Патлер, О. Руф-Фідлер.

Мета статті. Проаналізувати видатки солідарної пенсійної системи в Україні з метою виявлення і розв'язання проблем і недоліків при здійсненні фінансового забезпечення пенсійних зобов'язань.